

FECSKE CSABA

Figurák

Janika is egyike volt azoknak a furcsa figuráknak, akik akaratlanul is színt vittek az idő aljára süllyedt falu szürke életébe a többi embertől elütő egyéniségükkel, fogyatékoságukkal. Janika apám korú férfi volt, mégis mindenki, még a taknyos gyerekek is Janikának szólították, és ő úgy is viselkedett, mint a Janikák, lelkendezve beszélt, olyan örömmel a hangjában, mintha megnyerte volna a lottó ötöst, mintha az egész világ a barátja volna, mintha ez az olykor kegyetlen világ véletlenül talált játékszer volna. Holott ő a valóság kérges tenyerébe szorított ártatlan kis madárka volt.

Az erdőben élt egyedül az erdész házában, amely egy takaros kis tisztás szélén állott, a tisztás egyik zugában hideg vizű forrás fakadt, életet adva a falu felé szaladó, tiszta vizű pisztrángos pataknak. Amit a falu népe Patakcsának nevezett. Janika őrizte az erdész teheneit, kolompszó jelezte, éppen merrefelé legelteti kis csordáját. Ha észrevett valaki arra kószáló lelket, az bizony egy jó ideig nem szabadulhatott árként rázúduló, lelkendező szavaitól. Csak ritkán jött be a faluba, mégis mindent tudott, ami a faluban történt, tudta, melyik lánynak melyik legény udvarol, kinek kötik be a fejét szüretkor, kinek veszett el a kendermagos tyúkjá, még azt is tudta, hogy melyik tüzes vérű fiatalasszony csalja az urát. Sőt, még azt is, hogy egyest kaptam az *Anyám tyúkjából*, mert elfelejtettem megtanulni. Földöntúli képességek birtokosának tűnt, holott csak egy földhözragadt szerencsétlen flótás volt. Nyáron mezítláb ment a templomba, föl a kórusra, ahol egyből az orgona fújtatójára állt, méretes talpa alatt eltűnt a fújtató pedálja, átszellemülten hallgatta aztán az orgonaszót, volt úgy, hogy behunyta a szemét, félő volt, hogy kicsúszik kezéből a kapaszkodó kopott fogantyúja és elvágódik a földön. De ez sohasem fordult elő, az ő lába alatt primán működött a fújtató, ennek következtében egyetlenesen, szépen szólt az orgona, nem olyan fuldokolva, mint amikor mi, gyerekek fújtattunk.

Janika fültanúja volt, amint nővére a kerítés mellett diskurált a szomszédasszonnyal, aki indulatosan panaszkolta, hogy ellopták a kertből kelkáposztját. A keze törne el az ilyenek, mondta felháborodva a nővére, mire Janika, de Mari, hát nem emlékszel, hogy te főztél belőle finom főzeléket, három tányér-

ral is ettem belőle, annyira ízlett. Ne beszélj hülyeségeket, Janika, korholta az elvörösödött asszony, de ő már mondhatott bármit. Janikát pedig újra elnyelte az erdő, csak a kolompszó jelezte, merre jár jól táplált teheneivel.

Sógora volt a helyi önkéntes tűzoltócsapat parancsnoka, akire nagyon büszke volt, és mindig elkíserte a vasárnap délelőtti gyakorlatra, rohant a tűzoltószertár korhadt deszkaajtóját kitárni a lelkes tűzoltó legények előtt. Nem vette volna a lelkére, ha késlekednek a képzeletbeli tűz oltásával. Volt úgy, hogy ő maga állt oda a fecskendő elé, megfelelő-e a víznyomás. Szeretett volna tűzoltó lenni, szép szürke tűzoltó egyenruhát, tányérsapkát viselni, de erre nem kapott lehetőséget. Pedig lelkesedése, gyorsasága okán igazán megérdemelte volna. Talán az a faluvégi, zsúpetős ház épp emiatt égett le. Látod-látod, Pista, mondta Janika szemrehányóan a tűzoltóparancsnoknak a leégett ház füstölgő romjai mellett. A parancsnok bólintott szomorúan.

Maris örökös menyasszony, könyököl a gangon harminc éve már, bámulja a tovabotladozó patak fölött a hidat, ahol eltávozott a vőlegény, akkor még nem lehetett tudni, hogy örökre. Kitűzték az esküvő időpontját, jöttek is a vendégek, volt étel, ital. Egy másfél mázsás coca áldozta életét a népes vendégereg kedvéért. Több tucat tyúk végezte a főző asszonyok üstjében, a sózó tekenő tele volt fasírttal, rántott hússal ki lehetett volna tapétázni a házat. Folyt a bor meg a pálinka, mint a ház előtt a patak. Elszaladt az idő, egyik-másik vendég már túl volt az első hányáson, de a vőlegény nem mutatkozott. Maris sokadszor próbálta fel a menyasszonyi ruhát, olyan ideges volt, hogy hasmenése lett. Bezárkózott a tisztaszobába, onnét bámult ki az útra. Idő után a vőlegény rokonsága szép lassan elszivárgott. Szégyenükben elsunyogtak köszönés nélkül. Egyetlen hót részeg férfi maradt belőlük mutatóba. Marishoz orvost kellett hívni. A sors iróniája, hogy a szomszéd falu orvosa, akinek jönnie kellett volna, esküvői vendég volt valahol és példásan berúgott, nem tudott a lábára állni. Szerelmi ügyekben különben sem volt kompetens, felelőse csalta füvel-fával. Szénával, szénnel, ahogy a rossznyelvek mondták, amiről mindenki tudott, csak éppen ő nem.

Másnap még a falu kutyái is töltött káposztát, töltött csirkét zabáltak, ha akarták volna, bort, pálinkát ihattak volna, de a falu kutyái józan életűek voltak gazdáikkal ellentétben.

Maris könyököl a gangon és bámulja a kis nyírfahidat, ahol az idő elnyelte völegénye lépteinek zaját, ahol árnyéka beleivódott a korhadt deszkákba.

Az arcát el is felejtette, kimosódott az emlékezetéből, talán már nem is arra vágyakozott, hogy átölelje őt. A menyasszonyi ruhát szerette volna magára öltetni, abban mutatkozni a pap és a násznép előtt, amitől megfosztatott. Időnként előveszi a sifonból, magára ölti a ma már kissé megsárgult, elátkozott ünneplőt és nézegeti magát a toalett-tükör előtt. Próbálja összegyűrődött arcán elsimítani a ráncokat, ősz tincseit a sötétebbek alá rejteni, persze sikertelenül. Maris voltaképp nem is a völegényébe volt már szerelmes, hanem a menyasszonyi ruhába, amely úgy lógott a sifonban ijesztően, mint egy szeretett ember csontváza. Május volt az elmaradt esküvő idején, gyönyörű tavasz, amikor a Vezúv lávája csordogál az ifjak ereiben, és a tenger erejével hánykolódik a lélek. Tavasz után nyár, nyár után ősz, de Marisnál egybeestek az évszakok, mint éhes ember szájában a falatok. Évek tapostak egymás sarkára, és Maris egykedvűen csak könyököl a gangon, bámulja a patakon átívelő rozoga kis nyírfahidat, ahol a boldogságát rabolták el.

Egyszer hagyta el a házat, akkor sem saját jószántából, a városba vitték egy zárt intézetbe. Fél évet töltött el ott, könyökölt az ablakban, ahol még a reménységet adó otthoni kis hidat sem láthatta.

Egy májusi reggelen holtan találták a házuk előtti patakban. Ahogy a menyasszonyi ruha szétterült körülötte a vízben, úgy nézett ki, mint egy óriásira nőtt vízililiom. Azt hitték, bánatában vízbe ölte magát. De a boncolóorvos nem talált vizet a tüdejében. A híd átszakadt korlátja arról tanúskodott, hogy belezuhant a patakba. Azt hitte szerencsétlen, hogy a völegénye jött el érte, és rántotta magával az egyébként térdig sem érő vízbe. Ijedtében halt meg, bánatában? Mindenesetre szeretett menyasszonyi ruhájában.

Kalagyula nem a mi falunk bolondja volt, a szomszéd falu jószívű népe akkreditálta őt. Jött is szorgalmasan a két falu között púposodó kis dombon át a kosárfonók és teknővájók nyomában, akik portékájukat hozták nekünk, és ahol a kéregető cigányasszonyok is szoktak jönni tarka ruháikban.

A domb innenső aljában kis patakocska csörgedezett, de nem is csörgedezett, csupán folydogált hangtalanul, szemérmesen, hangját elnyelte a part dús növényzete. A szorgalmas kis halak hang nélkül cipelték tova, talán a tenger felé, ahova Kalagyula is vágott. Azért tanult meg úszni, hogy ha egyszer

Rieger Tibor: A magyar királyok koronázási palástja (2000–2004, Budapest, avatás: 2017)

odaér, el ne nyelje az a temérdek víz, amit egyszer a tévében látott. A patakocskát egy fiatal könnyedén átugorhatta, de az idősebbek és ügyetlenebbek kedvéért volt rajta egy hidacska. Két, karvastagságúnál alig vastagabb rönkfa volt keresztbe téve rajta. Hiába, mert Gyulának sohasem sikerült átlábolnia rajta. Valahogy mindig kibillent alóla. Próbálkozott az átugrással is, de elvétette, és a patak közepén landolt. Vizesen, csöpögő ruhában érkezett hát mindig a falunkba. Hozta a híreket, mert a szomszéd faluban mindig történt valami izgalmas, érdekes. Olyasmi is, ami a valóságban nem, csak a Gyula elméjében történt meg. Az ő agya másképpen működött, mint más halandóké, kipótolta azt, amit a Teremtő kifelejtett. Mintha a húsdarálóba krumplit tömnél bele, és kolbász jönne ki belőle.

Jött határozott léptekkel, nézett maga elé szigorúan, homlokközépig benőtt hajjal, mondták, hogy iszonyú ereje van, egyszer egy árokba csúszott kisteherautót emelt ki egyedül. A házunk előtt bóklászott, amikor a közeli bikaólból kitört az egyik bika, Samu felbőszülve kaparta a földet, szarvaival képzelt ellenséggel öklelőzött, de mindez Gyulát hidegen hagyta. Hiába kiabálták neki, Gyula, jön a bika, a bika, ő rá se hederített. Nem tért ki előle, azt gondolta, hogy térjen ki a bika, ha útban van neki. A bika pedig úgy látta jónak, ha kitér a morcos tekintetű kétlábú elől. Az emberek álmélkodva vonultak vissza házaikba.

A szomszéd falu kocsmárosa – nagy mókamester, aki a féldecit négycentjével mérte, a bort, csak azért, hogy ne legyen olyan savanyú, vizezte – fontos küldemény szállítását bízta rá, vigye a csomagot a mi kocsmárosunknak, aki ezt a küldeményt már lélekszakadva várja. Négy-öt téglát csomagolt be a gondosan megcímezett zsákba, egy levél kíséretében. A levél szerencsére nem ázott el a Pataksában, így a mi kocsmárosunk tudta, hogy merre hány méter. Elkezdett szentségelni, hogy bizony ő nem ezt kérte, világosan megmondtam annak a tökkelütöttnek, miről van szó. Vidd vissza a gazdádnak, és mondd meg neki, hogy ha találkozom vele, seggbe fogom rúgni. Gyula lelkesen fuvarozta vissza a téves küldeményt. Még szerencse, hogy a téglá nem szívja magába gyorsan a vizet.

Szegény Kalagyula odaát, a másvilágon talán még most is cipeli azokat az emberi gyarlóságtól elnehezült téglákat, hacsak a Teremtő meg nem sajnálta.

Berci, a festő két hétig élt a mi falunkban, amíg kifestette a kocsmát. Hogy miért tartott neki olyan sokáig, annak hosszú sora van. Szeretett nálunk lenni, alapos munkát akart végezni, le akarta inni kisfröccsben a munkadíjat, amihez bizony idő kellett. A kocsmáros szerint addig nem mert felmászni a kétágú létrára, amíg az adagját meg nem itta. Akkor aztán beindult, mint a jól megolajozott gép. Jó festő volt, kicsit hasonlított Picassóra, ahogy az egy tehetséges festőhöz illik. Már gyerekkorában megmutatkozott rendkívüli tehetsége és öntörvényűsége. A főiskoláról a harmadik évfolyamon eltanácsolták, túl közel merészkedett mestere családi fészkehez. A nagyreményű festőművészből festő-mázoló lett és alkoholistá. Mindkét műfajban elsőrangú.

Jósvafőről jött a mi kocsmánkat kifesteni, ott a Tengerszem szállót festette megrendelői nagy megelégedésére, noha józanul és megtisztálkodva sohasem lát-

ták, overallját átítatta a festék, olyan vastag volt már, mint a páncél, ha letette a földre, megállt a saját lábán. Mire végzett a szálló festésével, a kialakított munkadíjat már leeresztette a torkán, ami nem volt éppen csekély összeg. De korrekt munkát végzett, a szálló főnöke áldomásként és búcsúzásként fizetett neki egy nagyfröccsöt.

Egyébiránt kisfröccsöt ivott, azzal kezdte nálunk is. Az éjszakáit a kocsmá udvarán lévő tyúkolban töltötte, ahol évekkorábban az előző tulajdonos tyúkjai várták a hajnali kakaskukorékolást. Mókás kedvű legények egy alkalommal elvették az odatámasztott tyúklétrát, így festőnk kábultan a nagy semmibe lépett. Összeúzta magát, de csontja nem tört, kék-zöld foltjai pedig nem ríttak ki a festékfoltok közül.

Egy szép nyári reggelen, mert itt mifelénk a hegyek között nagyon szépek a reggelek, ahogy Berci lekászálódott éjjeli szálláshelyéről, a kocsmá előtt egy takaros menyecskét látott elmenni, csipás szemével. Megrezdült benne valami, izgalomba jött. Utánajárt, ki lehetett a hölgy. Megtudta, hogy özvegyasszony. Értett a nők nyelvén, szerette is őket, bár az italt jobban. De ez így nem igaz. Az itálnak volt inkább a rabja, mint a nőknek. Kapta magát, letépte a festéktől nehéz overallt, és lecsutakolta magát a patak hideg vizében. Géza kocsmárostól kapott egy öltözet tiszta ruhát, megfésülködött, és meglátogatta a kiszemelt asszonyt. Nála maradt éjszakára, aztán ment többször is.

Nem nagyon lehetett már húzni a dolgot, egyszer csak elkészült a munka, a kocsmá gyönyörű lett, ilyen szép még új korában se volt az öreg kocsmatöltelek szerint, jólesett berúgni benne.

Amikor Berci munkája végeztével elment, Géza, a kocsmáros akkor vette észre, hogy a legkisebb helységben, a kártyaterem egyik falán egy gyönyörű női portré van. Mindenki, aki ide belépett, egyből tudta, hogy kit ábrázol. Szép festmény volt, csodájára járt a falu népe, és nemcsak a kocsmatöltelek.

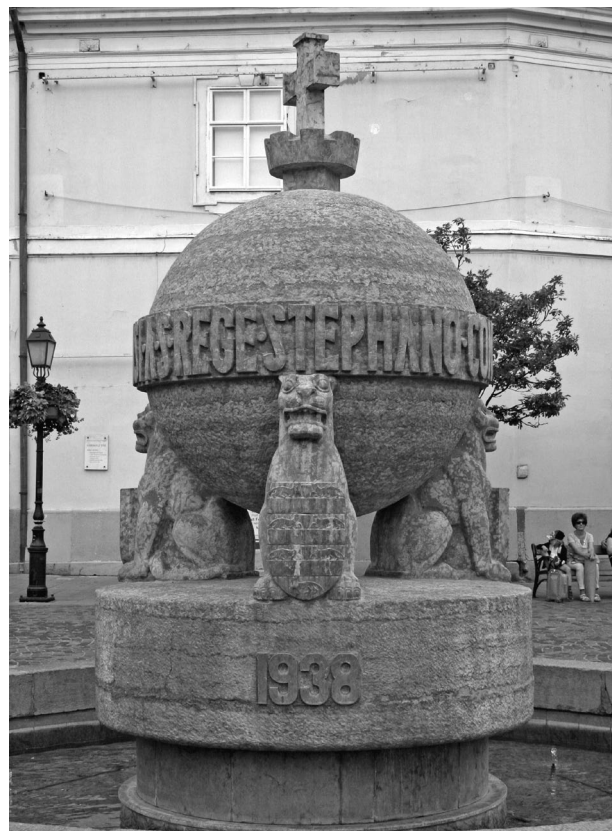
Bercit elnyelte a bélpoklos világ, soha senki nem látta többé. A falakat szürkére festette a cigarettafüst, az idő pedig a festő különös alakját.

A körtefa volt az oka mindennek, a körtefa, mely a ház előtt, a lépcsőtől úgy öt-hatlépésnyire nőtt, amit Púpos Pesta emlékezete szerint, az apjával ő ültetett gyerekkorában. Fiatal, karcsú fa volt, szép, mint egy bakfis. Jóízű gyümölcsöt termelt, aki elment alatta, készletét érezte, hogy szakítson egyet róla, ilyesmit érezhetett az Édenkertben az első emberpár

is. Púpos Pestától a falu népe megtagadta tisztességes nevét, noha természetesen volt neki. A nővéreéknél lakott egy szép házban, a falu egyik legtakarosabb portáján. A kamrában húzta meg magát. A kert végében hatalmas fenyőfa magaslott, olyan büszkén és jelentőségteljesen nyújtzkodott az ég felé, akár egy katedrális, ágai között rigók zengték a Teremtő dicsőségét. Pestának az volt a meggyőződése, hogy a rigók az ő öröme fütyörésznek, a Teremtőnek csupán kötelességből, hogy meg ne neheztléjk. Nem nagyon szívlelhette, ha mások is gyönyörködnek az ő rigóinak előadásában. Patak szaladt el a ház előtt, amely a kert sarkához érve hirtelen gondolt egyet, és balra kanyarodott, mintha meg akarná ölelni azt a zöld földdarabot, afféle félsziget alakult ki így. Pesta reggelente szapora léptekkel sietett át a hídon a munkahelyére, hátizsákja ide-oda csúszkált a púpján. Az erdőgazdaságnál dolgozott, hogy mit, azt a legöregebb hollók se tudnák megmondani. Az erdő viszont szép és gazdag, tele szépséggel és titokkal. A hajnali erdőt szerette leginkább, amikor a kelő nap sugarai áttörnek a lombok résein, amikor az avar olyan óvatosan és félve roppan az ember talpa alatt, amikor a madarak ébredezni kezdenek és rázendítenek. Amikor a harmatcseppek, ezek a mindenségből gyúrt, kicsiny golyócskák fölragyognak az erejét próbálgató napfényben.

Szomszédok voltunk, gyakori vendég volt nálunk, és én féltem tőle. Nem is félelem volt az, hanem viszolygás. Éles fejhajától, válla közé süppedt fejtől. Mintha mindig az eget akarná fürkészni. Olyan volt ez a szerencsétlen ember, mintha egy óriás rátenyerelt volna a fejére, és be akarta volna nyomni a testébe. Ellenszenves volt számomra nagyon, hollott hálásnak kellett volna lennem, amiért visszaadta a szájharmonikámat. Akkoriban agyonnyüstöltem ezt a zeneszerszámot, meg akartam tanulni zenélni rajta, hogy kiérdemeljem a hegedűt. Apám ugyanis azt mondta, ha megtanulok tisztességesen szájharmonikázni, megkapom a hön áhított hegedűt. Józsi bácsi a *Nem vagy legény, Berci* című nótát javasolta, de Berci kifogott rajtam. Nem kellett hozzá sok idő, hogy kiderüljön, botfűlű vagyok, zeneileg egy szopós malacal egyenrangú. Pesta is gyaníhatta ezt, hiszen olyan sokszor hallhatta a dombon áthaladva szerencsétlen muzsikálásomat. Nem is tudom, sajnálatból vagy bosszúból adta vissza akaratos kis hangszeremet.

Az erdőben volt ő igazán otthon, értette a fák susogását, a madarak csivitelését, legalábbis úgy gondolta, hogy érti. Ha elszökkent előtte egy szarvas, ha

Ohmann Béla: Országalma (Székesfehérvár, 1943)

elinalt egy őzike, ha felröfögött egy vaddisznó, abból isteni üzenetet vélt kiolvasni.

Az erdőmérnök feleségének tekintete tűzveszélyes volt, ha valakire ráloccsintotta azt a májusi égre hajazó kékséget, az bizony megperzselődött. Púpos Pesta most először szembesült talán igazán, elemi erővel a nyomorékságával. Szavát vesztette, megnémult előtte az erdő, rigói torkát eltorlaszolta a kétségbeesés. Pestát sokszor látták a Bódva partján bóklászni, azt rebesgették a faluban, hogy vízbe akarta ölni magát, de biztosan félt, hogy túl hideg a víz. Még a fájdalom, kétségbeesését se vették komolyan.

Végső megoldásként a körtefa kínálta fel magát. A temető kerítése mellé temették. A temető megszentelt föld, abban nincs helye olyannak, aki égbe kiáltó bünt követett el. Néma temetés volt, se pap, se gyászbeszéd. Csak a nővére pityergett a sírgödör mellett. Egy közeli fán rigó fütyörészett.

Néhány sorban a falu aranytorkú dalnoka is megemlékezett róla egyik versében:

Púpos Pesta árnyalak lett,
Bárány legel sírja mellett.
Fűszálként jön a világra,
Aki ismerte, így látja.